

Центральноукраїнський національний технічний університет

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної роботи

Андрій КИРИЧЕНКО

“08” 08 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

НПІ. ПОВЕДІНКОВІ ФІНАНСИ

(назва навчальної дисципліни)

спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

(шифр і назва спеціальності)

освітня програма Фінанси, банківська справа та страхування

(назва спеціалізації)

Факультет економічний

(назва факультету)

2024 – 2025 навчальний рік

Розробники: СИБІРЦЕВ Володимир Васильович, завідувач кафедри, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, доктор економічних наук, професор; ЗАДОРЖНЯ Лариса Михайлівна, асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри фінансів, банківської справи та страхування.

Протокол від “29” серпня 2024 року № 1.

Завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування _____

(підпис)

Володимир СИБІРЦЕВ
(прізвище та ініціали)

Декан факультету економічний _____

(підпис)

Наталія ШАЛІМОВА
(прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань: <u>07 «Управління та адміністрування»</u>	Професійної підготовки	
Загальна кількість годин – 120	Спеціальність: <u>072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок</u> Освітня програма: <u>Фінанси, банківська справа та страхування»</u>	Рік підготовки	
		1-й	1-й
		Семестр	
		1-й	1-й
Тижневих годин навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 4,5	Освітній рівень: <u>другий (магістерський)</u>	Лекції	
		32 год.	4 год.
		Практичні	
		16 год.	2 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		72 год.	114 год.
Вид контролю			
екзамен	екзамен		

Мова навчання: українська

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Поведінкові фінанси» є формування у здобувачів теоретичних знань та практичних навичок у галузі виявлення особливостей поведінки людини та їх впливу на фінансові рішення, різні аспекти функціонування фінансового ринку, фінансового та інвестиційного менеджменту, а також корпоративного та ризик менеджменту; аналізу взаємозв'язку між особливостями психіки людини та її фінансово-економічною поведінкою.

Завдання дисципліни:

- з'ясувати теоретичні основи існування поведінкових фінансів у сучасній економіці;
- дослідження історії виникнення та еволюції вчення про поведінкові фінанси;
- вивчення змісту і систематизація теорій поведінкових фінансів;
- вміти аналізувати ситуацію при прийнятті фінансових рішень для визначення поведінкових особливостей;
- вміти аналізувати інформацію з застосуванням особливостей сприйняття інформації суб'єктами фінансів;
- вміти застосовувати моделі та теорії поведінкових фінансів на практиці для прийняття фінансових рішень.

Передумови для вивчення дисципліни (структурно-логічна схема підготовки фахівця): засвоєння знань за програмою вступного фахового випробування по спеціальності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен отримати:

Інтегральну компетентність

Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у професійній діяльності або у процесі навчання у сфері фінансів, банківської справи та страхування, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності

- ЗК5. Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- ЗК6. Навички міжособистісної взаємодії.
- ЗК7. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.
- ЗК9. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

Спеціальні компетентності

СК1. Здатність використовувати фундаментальні закономірності розвитку фінансів, банківської справи та страхування у поєднанні з дослідницькими і

управлінськими інструментами для здійснення професійної та наукової діяльності.

СК3. Здатність застосовувати управлінські навички у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

СК4. Здатність оцінювати дієвість наукового, аналітичного і методичного інструментарію для обґрунтування управлінських рішень у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

СК6. Здатність застосовувати міждисциплінарні підходи при розв'язанні складних задач і проблем проблем у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

СК10. Здатність управляти фінансовими інвестиціями з позицій доходності та ризикованості, оперувати інструментарієм фондового ринку та передбачати наслідки прийнятих рішень в умовах невизначеності ринкового середовища.

Програмні результати навчання

ПР02. Знати на рівні новітніх досягнень основні концепції і методології наукового пізнання у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ПР03. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

ПР07. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності

ПР09. Застосовувати управлінські навички у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ПР12. Обґрунтувати вибір варіантів управлінських рішень у сфері фінансів, банківської справи та страхування та оцінювати їх ефективність з урахуванням цілей, наявних обмежень, законодавчих та етичних аспектів.

ПР15. Володіти навичками з управління капіталом та інвестиціями у фінансовий сектор економіки, здійснювати експертно-аналітичну оцінку інструментів фондового ринку з урахуванням світових ринкових тенденцій та кон'юнктури.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Роль людини в економічному розвитку суспільства та сучасна поведінкова економіка

Роль та місце людини в економічному розвитку суспільства. Роль емоцій у поведінці людини. Особливості пізнавальних процесів (пам'яті, уваги, сприйняття) та роль при ухваленні рішень.

Трансформація наукових поглядів на психологічне підгрунтя економічних рішень.

Поведінкові фінанси як результат взаємопроникнення фінансів, психології, соціології, культурології, нейроеконіміки, інвестології.

Тема 2. Біхевіористична концепція фінансів: теоретичні виміри

Зародження та розвиток біхевіористичної теорії фінансів. Систематизація та характеристика теорій поведінкових фінансів. Теоретичні блоки поведінкових фінансів. Теорія перспектив. Теорія кумулятивної перспективи. Теорія спонукання. Теорія когнітивної помилки. Ліміти арбітражу. Когнітивна психологія.

Інформаційний фактор та його вплив на прийняття інвестиційних рішень. Емоційні фактори, закладені в людській природі, які впливають на фінансову поведінку інвесторів.

Вплив соціальних факторів на прийняття фінансових рішень інвестором: відчуття ринку, стадна поведінка і уникнення когнітивного дисонансу.

Концепція евристик або закономірності в ірраціональній поведінці.

Процес прийняття фінансових рішень в умовах невизначеності та ризику. Поняття невизначеності та ризику.

Характеристика ефекту визначеності. Функція цінності. Відраза до втрат. Неприйняття ризику.

Тема 3. Інформаційне середовище прийняття фінансових рішень та поведінкові упередження

Суперечності впливу інформації на економічні суб'єкти. Поведінка в умовах ризику та невизначеності. Проведення поведінкових досліджень у сучасних інформаційних системах. Перешкоди у розвитку поведінкового підходу (математичний апарат, обмеженість інформаційного поширення, функціональні диспропорції).

Суперечності впливу інформації на економічні суб'єкти. Характеристики інформаційних процесів для прийняття рішень. Поведінкові упередження та інформаційне середовище.

Тема 4. Специфіка проявів поведінкових упереджень і біхевіористичні механізми прийняття фінансових рішень економічними суб'єктами

Систематичний прояв надмірної впевненості. Емоційний стан та ставлення до ризику. Вплив великих успіхів та великих невдач на поведінку

співробітників. Case study: Barings. Ефект витрачених коштів (sunk costs), ефект чужих грошей (house money).

Операційний ризик. Ризик, пов'язаний із можливою зміною законодавства. Інтеграція різних видів ризику управління компанією.

Роль ризик-менеджера. Хеджування за допомогою опціонів та ф'ючерсів: відображення поведінкових факторів у вартості похідних фінансових інструментів.

Специфіка вітчизняних умов прийняття фінансових рішень.

Тема 5. Особисті фінанси у фінансовій системі держави та специфіка прийняття рішень у базовій сфері поведінкових фінансів

Виокремлення особистих фінансів у складі фінансової системи держави.

Поведінкові механізми управління доходами, витратами й особистими заощадженнями громадян.

Напрямки управління особистими фінансами.

Фінансова грамотність та особистий фінансовий менеджмент людини.

Тема 6. Ключові проблеми поведінкових змін громадян України у сфері особистих фінансів. Фінансова грамотність населення

Вектори управління фінансами громадян. Фінансова поведінка.

Формування фінансових ресурсів громадян. Оптимізація структури витрат та джерел доходів громадян як проблема поведінкових фінансів. Планування та бюджетування у системі особистого фінансового менеджменту.

Фінансова грамотність і культура у поведінці громадян щодо управління власними коштами.

Тіньова економіка у системі поведінкових фінансів вітчизняних суб'єктів.

Фінансовий консультант у системі поведінкових фінансів: порівняльний аналіз України та зарубіжжя.

Тема 7. Інтелектуальні засади біхевіоризму у публічних фінансах. Поведінкові моделі суб'єктів публічних фінансів у сферах оподаткування та бюджетного процесу

Теоретичні засади біхевіоризму у публічних фінансах. Розуміння ідеї лібертаріанського патерналізму як стратегія оптимального вибору, і впливу держави на поведінку людей і їхній вибір. Теоретичні основи політики «підштовхування» та її засновники К. Санстейн, Р. Талер.

Досвід створення «Nudge-Unit» та використання методів поведінкової економіки в державному управлінні у Великобританії. Впровадження поведінкових інструментів в державне регулювання у США і Данії.

Розробка стратегії підвищення рівня фінансової грамотності населення на державному рівні з метою ефективності управління особистими фінансами

Тема 8. Поведінкові фінанси у прийнятті рішень суб'єктами корпоративних фінансів і фінансових ринків

Підприємство як суб'єкт поведінкових фінансів. Управління портфелем активів: систематичне недоотримання доходу активними методами управління портфелем. Фундаментальна інформація та технічний аналіз. Технічний аналіз та поведінкові закономірності.

Динаміка фінансового ринку та структура капіталу компанії: вплив поведінкових факторів на вибір методів фінансування.

Поведінкові фінанси в інвестиційних стратегіях. Дивідендна політика та вартість акцій: емпіричні дані. Взаємозв'язок реакції інвесторів на оголошені результати залежно від їхньої відповідності прогнозу аналітиків. Методи дослідження впливу дискретних подій формування ціни акцій компанії. Злиття та поглинання: прокляття переможця (R. Thaler's Winner's Curse). Висновок компанії на ринок: систематичне заниження ціни і роль інвестиційного банку. Систематичний прояв надмірного оптимізму менеджерами.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
л		п	лаб.	інд.	с. р.	л		п	лаб.	інд.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Роль людини в економічному розвитку суспільства та сучасна поведінкова економіка	15	4	2			9	15	1				14
Тема 2. Біхевіористична концепція фінансів: теоретичні виміри	15	4	2			9	15	1				14
Тема 3. Інформаційне середовище прийняття фінансових рішень та поведінкові упередження	15	4	2			9	16	1	1			14
Тема 4. Специфіка проявів поведінкових упереджень і біхевіористичні механізми прийняття фінансових рішень економічними суб'єктами	15	4	2			9	16	1	1			14
Тема 5. Особисті фінанси у фінансовій системі держави та специфіка прийняття рішень у базовій сфері поведінкових фінансів	15	4	2			9	14					14
Тема 6. Ключові проблеми поведінкових змін громадян України у сфері особистих фінансів. Фінансова грамотність населення	15	4	2			9	14					14
Тема 7. Інтелектуальні засади біхевіоризму у публічних фінансах. Поведінкові моделі суб'єктів публічних фінансів у сферах оподаткування та бюджетного процесу	15	4	2			9	15					15
Тема 8. Поведінкові фінанси у прийнятті рішень суб'єктами корпоративних фінансів і фінансових ринків	15	4	2			9	15					15
Усього годин	120	32	16			72	120	4	2			114

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Тема 1. Роль людини в економічному розвитку суспільства та сучасна поведінкова економіка	2	
2	Тема 2. Біхевіористична концепція фінансів: теоретичні виміри	2	
3	Тема 3. Інформаційне середовище прийняття фінансових рішень та поведінкові упередження	2	1
4	Тема 4. Специфіка проявів поведінкових упереджень і біхевіористичні механізми прийняття фінансових рішень економічними суб'єктами	2	1
5	Тема 5. Особисті фінанси у фінансовій системі держави та специфіка прийняття рішень у базовій сфері поведінкових фінансів	2	
6	Тема 6. Ключові проблеми поведінкових змін громадян України у сфері особистих фінансів. Фінансова грамотність населення	2	
7	Тема 7. Інтелектуальні засади біхевіоризму у публічних фінансах. Поведінкові моделі суб'єктів публічних фінансів у сферах оподаткування та бюджетного процесу	2	
8	Тема 8. Поведінкові фінанси у прийнятті рішень суб'єктами корпоративних фінансів і фінансових ринків	2	
	Разом	16	2

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Тема 1. Роль людини в економічному розвитку суспільства та сучасна поведінкова економіка	9	14
2	Тема 2. Біхевіористична концепція фінансів: теоретичні виміри	9	14
3	Тема 3. Інформаційне середовище прийняття фінансових рішень та поведінкові упередження	9	14
4	Тема 4. Специфіка проявів поведінкових упереджень і біхевіористичні механізми прийняття фінансових рішень економічними суб'єктами	9	14
5	Тема 5. Особисті фінанси у фінансовій системі держави та специфіка прийняття рішень у базовій сфері поведінкових фінансів	9	14
6	Тема 6. Ключові проблеми поведінкових змін громадян України у сфері особистих фінансів. Фінансова грамотність населення	9	14
7	Тема 7. Інтелектуальні засади біхевіоризму у публічних фінансах. Поведінкові моделі суб'єктів публічних фінансів у сферах оподаткування та бюджетного процесу	9	15
8	Тема 8. Поведінкові фінанси у прийнятті рішень суб'єктами корпоративних фінансів і фінансових ринків	9	15
	Разом	72	114

7. Індивідуальні завдання

При вивченні дисципліни «Поведінкові фінанси» здобувачам пропонується виконувати наступні індивідуальні завдання:

- розв'язування кейсів, ситуаційних завдань з теми;
- проведення аналітичного (критичного) огляду літературних джерел та наукових статей за тематикою дисципліни;
- кросворду, ребусу, фінансової гри за тематикою дисципліни).

Теми індивідуальних завдань:

1. Поведінкові фінансові орієнтири
2. Поведінкові фінанси та пора року, доби, соціальних та спортивних подій
3. Евристика вибору за замовчуванням
4. Евристика доступності
5. Евристика надлишкової реакції
6. Евристика ілюзія контролю
7. Евристика самовпевненості
8. Евристика якоріння
9. Евристика репрезентативності
10. Інформація та її вплив на процес прийняття фінансових рішень
11. Гендерні аспекти поведінкових фінансів
12. Прийняття рішень в умовах ризику та невизначеності.
13. Уявлення про раціональність та ірраціональність поведінки людини в економічній теорії та економічній психології.
14. Гіпотеза про ефективність ринку та її зв'язок реальною поведінкою інвесторів.
15. Методи вивчення процесів ухвалення рішень.
16. Визначення ролі емоцій у процесі прийняття рішень.
17. Природа інтуїції.
18. Нейрофізіологія прийняття рішень.
19. Тенденції «ризикованої» поведінки та рівень тестостерону, MAO та інших гормонів та нейротрансмітерів.
20. Соціальні фактори, які впливають на процес прийняття фінансових рішень
21. Психологія біржової гри.
22. Психологічні фінансові пастки та парадокси.
23. Вплив світової фінансової кризи на психічний стан особистості.
24. Шляхи подолання психологічних проблем під час фінансової кризи.
25. Теорія «підштовхування» в державній політиці.
26. Психологія прийняття рішень на фінансових ринках.
27. Психологічні типи фінансових гравців.

28. Вплив культури на розвиток фондового ринку
29. Вплив емоційного стану на прийняття рішень.
30. Психологічні особливості трейдингу.
31. Визначення ролі емоцій у процесі прийняття рішень.
32. Антоніо Дамазіо та гіпотеза соматичних маркерів.
33. Природа інтуїції, чи можна виміряти її кількісно.
34. Зв'язок між психологією особистості та тенденцією «ризикованої» поведінки.
35. Співвідношення між тенденціями «ризикованого» поведінки у сфері фінансового менеджменту та різних галузях життєдіяльності.
36. Нейрофізіологія прийняття рішень.
37. Тенденції «ризикованої» поведінки та рівень тестостерону, MAO та інших гормонів та нейротрансмітерів.
38. Введення у нейроекономіку.
39. Психологічні механізми поведінки людини (ultimate, proximate).

8. Методи навчання

Під час викладання навчальної дисципліни «Поведінкові фінанси» застосовуються наступні методи:

- словесні (лекції, бесіди);
- наочні, під час лекцій (інформаційних, аналітичних, проблемних) та практичних занять, в тому числі з використанням мультимедійного забезпечення;
- практичні, під час виконання практичних робіт, задач, вправ;
- інтерактивні методи навчання під час проведення опитування, аналізу практичних ситуацій, дискусії, мозкового штурму, ділових ігор, розгляду кейс-стаді;
- інноваційні, зокрема проектно-дослідницький метод; інтегровані методи. Застосовуються наступні інформаційно-комунікаційні технології та диджитал-інструменти: цифрові інструменти Google, програмні продукти від Microsoft, програмне забезпечення для проведення різних видів робіт: Kahoot, Crello, Trello, Canva;
- методи дистанційного навчання за допомогою платформ: Moodle та Zoom.

9. Критерії та засоби оцінювання

Види контролю: поточний, підсумковий.

Форма підсумкового контролю: екзамен.

Оцінку підсумкового семестрового контролю у формі екзамену становить сума балів за результатами поточного контролю, рубіжних контролів та балів, набраних здобувачем вищої освіти при складанні семестрового екзамену.

По поточному контролю здобувач має можливість отримати бали за активність на лекційних та практичних заняттях, виявлення рівня підготовки здобувачів із зазначеної теми під час опитування, розв'язання розрахункових практичних завдань, тестування, підготовки доповіді-презентації та індивідуальних завдань.

Впродовж семестру здобувач може отримати максимум 60 балів, в тому числі за перший рубіжний контроль – 30 балів, за другий рубіжний контроль – 30 балів, 40 балів виносяться на іспит. Кількість балів, одержана здобувачем вищої освіти на екзамені, додається до результатів рубіжних контролів, що разом складає оцінку знань здобувача вищої освіти з навчальної дисципліни за 100-бальною шкалою та переводиться в оцінку за шкалою ЄКТС і національною шкалою («Відмінно», «Добре», «Задовільно», «Незадовільно»).

Результати навчання, набуті шляхом неформальної, інформальної освіти зараховуються відповідно до Положення про порядок визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти в Центральнотехнічному національному технічному університеті.

Методи контролю: спостереження за навчальною діяльністю студентів, усне опитування, тестовий контроль.

Шкала оцінювання: ЄКТС, національна та ЦНТУ

Оцінка за шкалою ЄКТС	Визначення	Оцінка	
		За національною системою (екзамен)	За системою ЦНТУ
A	ВІДМІННО - відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	5 (відмінно)	90-100
B	ДУЖЕ ДОБРЕ - вище середнього рівня з кількома помилками	4 (добре)	82-89
C	ДОБРЕ - в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок		74-81
D	ЗАДОВІЛЬНО - непогано, але зі значною кількістю недоліків	3 (задовільно)	64-73
E	ДОСТАТНЬО - виконання задовольняє мінімальні критерії		60-63
FX	НЕЗАДОВІЛЬНО - потрібно попрацювати перед тим, як перескласти	2 (незадовільно)	35-59
F	НЕЗАДОВІЛЬНО - необхідна серйозна подальша робота		1-34

10. Рекомендовані джерела інформації:

Основні:

1. Baker Kent H. and Nofsinger John R., editors. (2010) Behavioral finance: investors, corporations, and markets. Hoboken, NJ : Wiley
2. Prasanna Chandra (2019) Behavioural Finance. Published by McGraw Hill Education (India) Private Limited, P-24, Green Park Extension, New Delhi 110 016.
3. Sewell M. (2010) Behavioural Finance. University of Cambridge. 2010. URL: <http://behaviouralfinance.net/behavioural-finance.pdf>.
4. Shleifer A. (2000) Inefficient Markets: An Introduction to Behavioral Finance. – Oxford: Oxford University Press.
5. Statman Meir (2019) Behavioral Finance: The Second Generation. CFA Institute Research Foundation Publications, December 2019, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3668963>
6. Нікіфоров П. О., Марич М. Г. Поведінкові фінанси: навч. посібник. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т. ім. Ю. Федьковича. 2022. 144 с.
7. Талер Р. Поведінкова економіка. Як емоції впливають на економічні рішення / пер. з англ. С. Крикуненко. Київ: Наш Формат, 2018. 464с.
8. Формування фінансової поведінки домогосподарств в Україні: монографія / В. М. Мельник, І. Д. Якушик, І. А. Ломачинська, О. О. Драган. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2014. 212 с.

Додаткові:

1. Baumeister R.F., Bushman B.J (2013) Social Psychology and Human Nature. Belmont: Cengage Learning, 2013. 832 p.
2. Campbell, R. (1985) Background for the Uninitiated. In Paradoxes of Rationality and Cooperation/ R. Campbell, L. Sowden. Vancouver: University of British Columbia Press, 1985. P. 3-41.
3. Gigerenzer, Gerd (2001). The Adaptive Toolbox, in Bounded Rationality: The Adaptive Toolbox. MIT Press.
4. Hardin, G. (1968) The Tragedy of the Commons. Science. 1968. Vol. 162. No. 3859. . 1243-1248.
5. Heaton, J. B. (2002). Managerial Optimism and Corporate Finance. — Financial Management, 31, 33–45.
6. Illiashenko P. (2017) Behavioral fianance: History and Foundation. Visnyk of the National Bank of Ukraine, No. 239, pp. 28-54.
7. Kahneman D., Tversky A. (1979). Prospect theory: An analysis of decision under risk. Econometrica: Journal of the Econometric Society, 47 (2), 263-292. <https://doi.org/10.2307/1914185>.
8. Loewenstein, George. F., E. Weber, C. Hsee, and N. Welch. (2001). Risk as Feelings. Psychological Bulletin, 127, 267–286.
9. Plous, Scott (1993) From The Psychology of Judgment and Decision Making. Ch. 10–15.

10. Pompian M. (2012) Behavioral finance and investor types: managing behavior to make better investment decisions. N. J. : Wiley finance series, 2012. 232 p.
11. Ritter J.R. (2003) Behavioral finance. Pacific-Basin Finance Journal. 4. P. 429–437.
12. Ritter J.R. Behavioral finance. Pacific-Basin Finance Journal. 2003. № 4. P. 429–437.
13. Shefrin, Hersh. (2000). Biased Reaction to Earnings Announcements, Chapter 8 in Beyond Greed and Fear: Understanding Behavioral Finance and the Psychology of Investing. Harvard Business School Press.
14. Shleifer, Andrei (2000). Are Financial Markets Efficient? Ch. 1 in Inefficient Markets. Oxford University Press.
15. Shleifer, Andrei and Vishny, Robert W. (1997). The Limits of Arbitrage. Journal of Finance, 52, 35–55.1.
16. Thaler R., Barberis N. (2003) A survey of behavioral. Handbook of the Economics of Finance [G.M. Constantinides, M. Harris, R.M. Stulz]. Elsevier, P. 1053–1128.
17. Venezia, I., & Venezia, I. (2018). Lecture notes in behavioral finance. Lecture notes in behavioral finance (pp. 1-269)
18. Адаменко А.С. Сутність поведінкових фінансів та їх зв'язок з іншими науками. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/71.pdf>
19. Аріелі Д. Добре бути ірраціональним. Видавництво Старого Лева, 2021. 352 с.
20. Барабаш Л.В. Девіантні дії платників податків крізь призму поведінкових фінансів. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / Редкол.: О.О. Непочатенко (відп. ред.) та ін.. Умань: Видавець «Сочінський М.М.», 2020. Випуск 97 Частина 2 (С. 98–108) DOI: 10.31395/2415-82402020-97-2-98-108.
21. Барабаш Л.В. Трансформація поведінкових фінансів внаслідок зміни моделей економічної поведінки. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Економічна»*. Випуск 99. Видавництво ХНУ імені В.Н. Каразіна. 126 с. (С. 43–50).
22. Бутко М. П. Економічна психологія. навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури», 2016. 232 с.
23. Возняк Г., Патицька Х. Поведінкові аспекти у прийнятті фінансових рішень в умовах пандемії: локальний рівень. *Світ фінансів*. 2021. № 3. С. 8-22.
24. Возький К. З. Економічна поведінка людини та її ментальні мотиви. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 5. С. 3-15.
25. Гоулман Д. Емоційний інтелект. Пер. з англ. С-Л. Гумецької. Харків: Віват, 2019. 512 с.
26. Гоулман Д. Соціальний інтелект. Нова наука про людські відносини. Пер. з англ.. Я. Лебеденка. Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2020. 400с.
27. Грущинська Н. Емоційна економіка. *EconomistUA*. 21.11.2018. URL: <https://economistua.com/emotsijna-ekonomika/>

28. Жолоб А.О., Нечипоренко А.В. Аналіз розвитку теорії біхевіористичних фінансів. *Економіка, фінанси, облік, менеджмент і право в Україні та світі*: зб. тез допов. міжн. наук.-практ. конф., м. Полтава, 1 грудня 2018 р. / Центр фінансовоекономічних наукових досліджень. Полтава: ЦФЕНД, 2018. С. 13–14.
29. Ілляшенко П. Поведінкові фінанси: історичний огляд і основні засади. *Вісник Національного банку України*. 2016. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=47782938> 3. № 239. С. 30-57.
30. Кваша О.В. Основні положення та гіпотези поведінкових фінансів. *Економіка та держава*. 2020. № 5. С. 225–231.
31. Кізима Т. О. Поведінкові фінанси як новий напрям досліджень сучасної фінансової науки. *Актуальні проблеми розвитку регіону*. 2013. №. 9. С. 175-178.
32. Кізима Т.О. Кредитна поведінка домогосподарств: структурно-аналітичний аспект. *Світ фінансів*. 2019. № 1. С. 7-18.
33. Кізима Т. Поведінкові фінанси у концепціях класичної та інституціональної теорій. *Світ фінансів*. 2013. № 3. С. 7–18.
34. Компанієць В. В., Полякова О. М. Економічна психологія: Конспект лекцій. Харків: УкрДУЗТ, 2021. Ч. 4. 90 с.
35. Косточка О.О. Фінансова поведінка домогосподарств України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 11. С. 698–701.
36. Кравченко О.О., Приймук В.В. Поведінкові аспекти управління корпоративними фінансами. *Ефективна економіка*. 2019. № 10. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/10_2019/11.pdf
37. Кривий В.І. Сутність та основні теоретичні блоки поведінкових фінансів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2017. Вип. 23(1). С. 12-16.
38. Кужелєв М.О., Нечипоренко А. В. Вплив поведінкових факторів на управління фінансовою діяльністю корпорації: теоретичні аспекти. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. Електронне наукове видання. 2018. № 2. С. 154-168.
39. Кужелєв М.О., Нечипоренко А. В. Вплив поведінкових факторів на управління фінансовою діяльністю корпорації: теоретичні аспекти. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. Електронне наукове видання. 2018. № 2. С. 154-168.
40. Кушнір М. А., Ліпич Л. Г., Сторонянська І. З. Поведінкове ціноутворення на фондовому ринку: моногр. Луцьк: Вежа-Друк, 2017. Р. 1.
41. Лесной В. Ніколи не кажи ніколи. Американці підтвердили правило, що стереотипи – річ дуже ненадійна. *День*. 2012. 18 вересня. С. 8.
42. Ліпич М.А. Поведінкові фінанси: концептуалізація поняття. *Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова*. 2014. Т. 19 вип. s. С. 54–58.
43. Ложкін Г.В., Комаровська В.Л., Валенюк Н.Ю. Економічна психологія: навч. посіб. Київ: Видавничий дім «Професіонал», 2008. 462 с.
44. Малишенко К. А. Поведінкові фінанси та їх вплив на динаміку фондового ринку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 16. С. 57-64.

45. Мельник В. М., Якушик І. Д., Драган О. О. Формування фінансової поведінки домогосподарств в Україні: моногр. Херсон: Гельветика, 2014. 211 с.
46. Мельник П., Лановенко І. Психологічні механізми девіантної поведінки. *Право України*. 2000. № 1. С. 10-16.
47. Москаленко О.М. Методичні матеріали з вивчення навчальної дисципліни «Поведінкова економіка». КНЕУ, 2019.
48. Набатова О. О. Від гіпотези ефективних ринків до поведінкових фінансів. *Економічна теорія і право*. Харків: Національна юридична академія. 2018. № 3. С. 36-48.
49. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки. Пер. з англ. Київ: Основи, 2000.
50. Петінова О.Б. Економічна поведінка: до питання експлікації поняття. *Грані*. 2018. Т. 21. № 2. С. 60-65.
51. Талер Р. Поведінкова економіка. Київ: Наш Формат, 2018. Р. 7, 8,9
52. Талер Р. Поведінкова економіка. Чому люди діють ірраціонально і як отримати з цього вигоду. Київ: Наш Формат, 2022. Розд. 13.
53. Харабара В.М., Грешко Р.І. Третьякова О.В. Поведінкові фінанси: сутність та основні теоретичні блоки. *Ефективна економіка*. 2021. № 4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2021/107.pdf
54. Чалдині Р. Психологія впливу. Наука & практика. Пер.з англ.. Н. Коваль. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2021. 400 с.

Інформаційні ресурси (офіційні сайти):

1. Journal of Behavioral and Experimental Finance
<https://www.journals.elsevier.com/journal-of-behavioral-and-experimental-finance>